

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ВПЛИВАМ ДЕЛІНКВЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Надиська О. Я.

Стаття присвячена гуманістичній спрямованості освітньо-виховного процесу, яка, на переконаннями автора, є способом зміни форм соціальних цінностей в суспільстві, способом, за допомогою якого можливо коригувати вектори соціального розвитку; окреслюється, що саме таке смислове наповнення майбутнього освітнього проекту України суттєво змінюватиме філософію освітньої діяльності, робитиме більш чітко визначеними її гуманістичні цілі та методи їхнього досягнення і як результат бути альтернативою делінквентному середовищу.

Ключові слова: гуманізм, освітній проект, соціальний статус, соціально-психологічна одиниця, виховний ідеал, делінквентне середовище.

Статья посвящена гуманистической направленности образовательно-воспитательного процесса, которая, на убеждениями автора, является способом изменения форм социальных ценностей в обществе, способом, с помощью которого возможно корректировать векторы социального развития; очерчивается, что именно такое смысловое наполнение будущего образовательного проекта Украины существенно будет изменять философию образовательной деятельности, более четко определять ее гуманистические цели и методы их достижения и как результат быть альтернативой делинквентной среде.

Ключевые слова: гуманизм, образовательный проект, социальный статус, социально-психологическая единица, воспитательный идеал, делинквентная среда.

The article is sanctified to the humanistic orientation of educationally-educator process, that, on by persuasions of author, is the method of change of forms of social values in society, by a method by means of that it maybe to correct the vectors of social development; outlined, that the just the same semantic filling of future educational project of Ukraine will change philosophy of educational activity substantially, do more clearly certain her humanistic aims and methods of their achievement and as a result to be an alternative to the delinquency environment.

Keywords: humanism, educational project, social status, social-psychological unit, educator ideal, delinquency environment.

Постановка проблеми. Україна, згідно з визнанням більшості провідних фахівців з усього спектру гуманітарних питань, в добу новопосталого століття й тисячоліття вступила у якісно новий етап власного розвитку. Йдеться не лише про загальноцивілізаційні виміри суспільного розвитку народу та держави, не лише про те, що ціннісно-сміслові парадигми культурного розвитку українського народу дедалі більше тяжіють до європейських цінностей та оформлюються саме в контексті світових гуманітарних пошуків гуманістичного суспільства, соціально-правових його пріоритетів, але й про те, що

українське смислове та буттєве поле дедалі більше прибирає ознак, характерних для всіх соціально-культурних проектів європейського мислення. Висловлюючись дещо інакше - з соціально-філософської точки зору мусимо констатувати якісну зміну свідомості, свого роду новітню світоглядну панораму тектонічних зсувів в усіх вимірах української соціально-історичної реальності.

Ми маємо вести мову про те, що нові покоління, які народилися й сформувалися в Україні після здобуття нею незалежності мають зовсім інше, багато в чому несхоже до своїх попередників з інших поколінь українців, соціально-психологічне "обличчя", мають в основі свого світогляду низку культурних, ідеологічних, соціальних пріоритетів, які є багато в чому відмінними від близьких до них за часом поколінь українців, але є набагато ближчими до пріоритетів та завдань, що їх ставить для досягнення молодь багатьох європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми гуманітарної освіти та виховання ґрунтуються на ідеях філософії, соціології й психології, що знайшли своє втілення в прагматичних теоріях вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме Григорія Ващенко, Степана Ярмусь, Макса Вебера, Маргарет Тетчер та інших.

Залучення до загальноцивілізаційних цінностей припускає певні зміни у свідомості широких верств суспільства. В першу чергу це стосується правосвідомості. Адже саме в цій сфері передусім соціальна особа проявляє свободу вибору. Особливо це стосується суспільства, чия свідомість обтяжена спадщиною авторитаризму і патерналізму. Отже, *основним завданням даної статті* є визначення гуманістичної спрямованості сучасного освітньо-виховного українського проекту.

Виклад основного матеріалу. Так, радянська ідеологія чітко декларувала другорядність інтересів конкретної людини на тлі розвитку суспільства. Радянська молодь виховувалась на прикладах самопожертви на благо суспільства. Приклади Павла Корчагіна, що поклав життя на будівництво залізничної лінії, чи палаючого серця Данко, по якому пройшли ті, кому він освітив шлях, були провідними в системі виховання. При цьому йшлося не тільки про те, щоб віддати життя, захищаючи Батьківщину (що природно та є складовою будь-якого процесу виховання в державі, що відчуває власну цілісність), але й про необхідність жертвувати власним життям заради захисту соціалістичного майна. На пам'яті, зокрема, приклад вшановування мужності тракториста, який пішов під кригу разом з трактором, намагаючись зберегти народну власність. Подібних прикладів з виховного арсеналу тоталітарних держав можна навести дуже багато. Ми ні в якому разі не применшуємо саму значущість особистого героїзму і ролі подібних прикладів у формуванні світоглядних установок молоді. Проте, добре відомо й чим закінчується для держави, суспільства та країни в цілому нехтування християнсько-етичними нормами виховання молоді.

Проте, помітимо, що придбання особистої свободи,

особливо в умовах зламу тоталітарної або авторитарної ідеології, може проявитися і в певних антисоціальних діях. На рівні особистості це пов'язано з недостатнім розумінням, "що є свобода", з відсутністю "звички користуватися свободою", тобто бути відповідальним за вчинки. Тут стоїть завдання - досягти балансу між особистісним і громадським. Тому на громадські інститути, в першу чергу на освітні і виховні, лягає тягар по формуванню гуманної особи, що відповідає запитам сучасного цивілізованого співтовариства.

Коли ми говоримо про свободу вибору, то передусім маємо на увазі, наскільки вибір відповідає прийнятним в цьому співтоваристві правовим нормам. Включаючись у функціонуюче суспільство, молоді люди прагнуть інтегруватися в ту або іншу соціальну групу і набути в ній бажаного соціального статусу. У міру усвідомлення свого положення у них виникає потреба в його підвищенні. Інакше кажучи, молодь прагне визначити своє соціально-статусне значення і отримати визнання.

В умовах соціальної невизначеності, зокрема не сталої правосвідомості, як на особовому так і на громадському рівні, вірогідність або ризик виникнення і розширення соціального конфлікту значно підвищується. При цьому спонтанні спроби з боку влади "навести порядок" без оволодіння ситуацією в цілому лише посилюють невизначеність, продукуючи нові ризики, що впливають на молодь. Вони сплітаються між собою і накопичуються в різноманітних ситуаціях ризику з неявно вираженими причинно-наслідковими зв'язками.

Слід також помітити, що шлях в делінквентне середовище зазвичай виявляється коротше і простіше, оскільки не вимагає значних моральних або інтелектуальних зусиль.

Зрозуміло, молодь, визначаючи свій життєвий шлях, вирішує конфліктні ситуації, виходячи із зіставлення наскільки це вигідно. І якщо врахувати, що для молодіжного віку характерними є: емоційна збудливість, невміння стримуватися, відсутність навичок у вирішенні навіть нескладних конфліктних ситуацій, то усе вказане вище може привести до скоєння злочину. І завдання суспільства, і держави передусім, полягає в тому, щоб моральним було бути вигідніше, ніж аморальним.

Якою буде українська молодь новітнього часу залежить як від адекватного осмислення філософами, іншими вченими гуманітарної галузі загальних векторів та концептуальних принципів руху українського ідейного світу та буття, так і від соціально-психологічного портрету самої особистості сучасної молодої людини. При цьому необхідно повсякчас враховувати запити та інтелектуальні потреби молодої особистості в минулому та сучасності. Таке враховування неодмінно потребуватиме синтетичного знання (від соціологічних опитувань до подання психологічного портрету молодого сучасника), а отже - вимагатиме від філософів, що займаються всебічним осмисленням освітніх пріоритетів та їхньої ролі в суспільному житті прискіпливої уваги до кожного чинника складного й вельми відповідального процесу навчально-освітнього формування особистості молодої людини в мінливих соціальних та культурних умовах сьогодення.

Важливим вектором сучасного освітньо-виховного українського проекту XXI століття повинна стати його виразна світоглядна гуманістична спрямованість.

Коли ми говоримо про гуманізм як про пріоритет української освіти, виховання то, маємо на увазі Гуманізм

як явище європейської культури, що виробило базові цінності сучасної моралі, які мають нескороминуще значення для формування сучасної правосвідомості. Слід зауважити, що ідеї західноєвропейського гуманізму з часу його зародження активно сприймалися, впливали на розвиток світосприйняття українського суспільства, про що свідчить значна філософська і педагогічна спадщина.

Ця база має виразно трансцендентальні підвалини й форми буттєвого виявлення в різних культурно-історичних епохах та соціально-історичних ситуаціях, але від того не втрачає свою визначальну для українських освітніх проектів сутність, а лише зримо увиразнює її. Гуманістична спрямованість національних ціннісних пріоритетів в освітній галузі виявляється передусім і в тому, що формування особистості на всіх стадіях освітнього розвитку орієнтується на розвиток моральної людської особистості як універсальної соціально-психологічної одиниці, яка згодом, по досягненню відповідного рівня фаховості, буде розгортати власну діяльність у різних сферах суспільного прогресу саме на засадах гуманізму, керуючись пріоритетністю в соціальному поступі людини християнсько-гуманістичних ідеалів. Що, наприклад, фундаментально обґрунтовано в "Протестантській етиці" Макса Вебера. Тут ми маємо на увазі практичну реалізацію засадничих християнських норм викладених, зокрема, в євангельських заповідях, Христових притчах, в ідеалах Нагірної проповіді.

На важливості надання такої пріоритетності християнській освіті наголошують, зокрема, європейські мислителі та державні діячі XX-XXI століть. Так, знакова постать британського консерватизму Маргарет Тетчер приділяє проблемі визначення освітніх концептів в англійському навчально-виховному проекті першо-рангу увагу й зауважує: "Перед лицем всіх труднощів і спокус ми повинні дотримуватись у наших школах суто християнського змісту навчання та життя в колективі, не дозволяти цьому змістові розмиватись. Це завдання було в мене найголовнішим, коли я працювала в Міністерстві освіти, і я не відступлю від нього..." [6, 423].

Для всебічного втілення таких християнських соціальних пріоритетів в освітній галузі слід детально осмислити іншу - прямо пов'язану з ними проблему - проблему формування виховного ідеалу в свідомості молоді новітньої доби, проблему вивчення засадничих принципів формування такого ідеалу як підвалини гуманістичної спрямованості будь-якого національного освітньо-виховного проекту.

Важливо пам'ятати, що етичні ідеали вироблені в межах світових релігій, а в європейській історико-культурній традиції це в першу чергу християнство, пропонують індивідові саме такий моральний вибір, який є відкритою альтернативою впливам делінквентного середовища. Адже останнє якщо і пропонує свободу, то це свобода не "ради", а "всупереч", "проти" свободи інших.

Цей комплекс проблем, його ґрунтовний та всебічний аналіз, внаслідок очевидності його першорядної ваги для освітньої царини, знаходив й знаходить своє втілення також у вченнях провідних українських мислителів XX та початку XXI століть.

Міркуючи над освітньо-виховним ідеалом українця як основою процесу формування гуманістичної особистості відомий український філософ отець-професор Степан Ярмусь наводить суголосні власному розумінню вказаної проблематики, думки іншого видатного мислителя й теоретика педагогічної думки, що ним був Григорій

Ващенко. Степан Ярмусь зауважує, аналізуючи погляди Григорія Ващенка: "... ідеалом виховання є образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи молоде покоління... Він ось так говорить про ідеал християнського виховання: "Риси його накреслені в книгах Святого Письма, перш за все в Євангелії і посланнях Апостольських.... Кожен з ... народів на ґрунті Євангельської Науки творив свою писану чи неписану систему виховання молоді, а разом з нею - і свій національно-християнський виховний ідеал. До останнього часу провідну роль у розвитку людської культури посідали європейські народи. При всій їх різниці в психології, в політичному й економічному житті, вони мають багато спільних рис, що відрізняють їх, приміром, від народів азійських. Тому й розвиток культури європейських народів, окрім національних особливостей їх, до цього часу мав єдиний спільний шлях. В межах кожного народу були відхилення від цього шляху, але це не порушувало його єдності" [7, 351].

Необхідно наголосити на тому, що в українській сучасній соціальній реальності вказані Григорієм Ващенком пріоритети мають не лише традиційно-історичний, а й актуально-новітній характер. Слід звернути особливу увагу на те, що після доби штучного знецінення християнських духовно-соціальних цінностей в науковій літературі, в художніх творах та й у публікаціях численних ЗМІ почала констатуватися бездуховність нашого сучасника, нехтування ним морально-етичними нормами. Як наслідок - констатуються також серйозні проблеми в суспільному житті, вивчаються соціальні виразки сучасного соціального середовища такі як поширення злочинності в її різних формах, наркоманії, інших соціальних хвороб, які швидко й неминуче призводять до руйнування соціальної інфраструктури суспільства, до його самознищення.

І в першу чергу це стосується молоді, в силу вже згадуваних складнощів свободи вибору і супроводжуваних цей процес складнощів особистого і громадського плану.

Невипадково ж, міркуючи про принципові засади морально здорової особистості Григорій Ващенко й Степан Ярмусь наголошують на тому, що крім віри в Бога як основи формування світогляду особистості необхідно формувати в юних особистостях "правду життя та християнську любов". Ці категорії у світі, де часто констатується обман і як наслідок девальвація духовних та соціальних цінностей є не порожнім звуком, а є способом побудови гідних умов соціального життя особистості, адже відомо, щонайбільш розвинені в економічному відношенні країни світу будували свій добробут саме на таких цінностях. Вони повинні стати константою формування молоді особи XXI століття, стати протипагою тому асоціальному середовищу, де панує насильство зневага до особи, або, принаймні, як захист в межах інформаційного простору частенько пересиченого відомостями про насильство, злочини, аморальні вчинки та інші прояви соціального зла.

Так само необхідною константою формування української особистості XXI століття є, на наш погляд, виховання християнської любові, адже в сучасному соціальному середовищі, де часто панує насильство або, принаймні, де часто є інформація про нього формування особистості на цінностях християнської любові до ближнього є потужним чинником зменшення соціального зла, зупинення його сфер впливу й форм побутування.

Саме з метою зменшення сфери соціального зла, злочинності як його основної форми і вимагають педагоги, психологи, філософи які осмислюють освітню проблематику, від українця-християнина: "він має виховувати у себе і своїх дітей і сприяти вихованню у своїх ближніх рис або добродійностей, потрібних для реалізації Царства Божого" [7, 351-352].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що, гуманістична спрямованість освітньо-виховного процесу є способом зміни форм соціальних цінностей в суспільстві, способом, за допомогою виховання, коригувати вектори соціального розвитку. Цілком зрозуміло, що саме таке смислове наповнення майбутнього освітнього проекту України суттєво змінюватиме філософію освітньої діяльності, робитиме більш чітко визначеними її гуманістичні цілі та методи їхнього досягнення і як результат бути альтернативою делінквентному середовищу.

Література

1. Введение в психологию [Текст] / [под ред. А. В. Петровского]. - М. : Academia, 1997. - 464 с.
2. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма [Текст] / М. Вебер // Вебер М. Избранные произведения. - М. : Прогресс, 1990. - С. 61 - 273.
3. Вебер М. Смысл "свободы от оценки" в социологической и экономической науке [Текст] : [пер. с нем.] / Макс Вебер // Избранные произведения / Макс Вебер. - М., 1990. - С. 590 - 599.
4. Лукашевич М. П. Упровадження гуманітарної освіти в Україні : міфи та реалії [Текст] : метод. матеріал / М. П. Лукашевич // Вища освіта України : теоретич. та наук.-метод. часоп. - 2006. - № 3. - С. 16 - 24.
5. Новгородцев П. И. Об общественном идеале [Текст] / П. И. Новгородцев. - М. : Пресса, 1991. - 638 с.
6. Тетчер М. Я вірю // Тетчер М. Я вірю. - Консерватизм. Консервативна традиція політичного мислення від Едмунда Берка до Маргарет Тетчер. - К.: "Смолооскип". - 2008. - 423 с.
7. Ярмусь С. Досвід віри українця / С. Ярмусь - К.: Світ знань, 2007. - 488 с.

*Надиська О.Я.,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та
соціально-економічних дисциплін
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 13.12.2014

УДК 343.12:347.963

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА В ПРОТИДІІ НЕЗАКОННОМУ ОБИГУ НАРКОТИКІВ

Стаття присвячена визначенню повноважень прокурора в протидії незаконному обігу наркотиків, що визначені кримінальним процесуальним законодавством, законодавством у сфері протидії незаконному обігу наркотиків, законодавством про прокуратуру, © О.І. Папуша, 2014

а також дослідженню особливостей їх практичної реалізації на різних рівнях.

Ключові слова: оперативна закупівля, прокурорський нагляд, оперативно-розшукова діяльність, незаконний обіг наркотиків, оперативно-розшукова справа.

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**